Ministeru tal-Finanzi u l-Affarijiet Ekonomiċi
DISKORS TAL-BUDGET
2004

Onorevoli John Dalli
Ministru tal-Finanzi u l-Affarijiet Ekonomiċi
Malta
24 ta' Novembru, 2003

Narmaw

GĦAŻ-ŻMINIJIET ĠODDA

B U D G E T 2 0 0 4

Werrej

Daħla 5
L-Ekonomija 5
Il-Finanzi 6
L-Unjoni Ewropea 7
Ir-Riformi 7
Djalogu 7
Ekonomija u Finanzi 9
Il-Prodott Gross Domestiku 9
Il-Bilanċ tal-Pagamenti 10
L-Inflazzjoni 10
Is-Settur Monetarju 10
Żviluppi Monetarji *11*
Żviluppi fis-Settur ta' Servizzi Finanzjarji *11*
Id-Dħul ta' l-Euro f'Malta *12*
Moviment Ħieles tal-Kapital *13*
L-Ekonomija 14
Ix-Xogħol *14*
Qliegħ min-Negozju *14*
Setturi Ekonomiċi *15*
Agrikoltura u Sajd 15
Il-Manifattura 15
Turiżmu 16
Is-Self-employed 17
Il-Kummerċ 18
Il-Konsumatur 18
Il-Malta Enterprise Corporation 18
Is-Settur tas-Servizzi Finanzjarji 19
L-*Economic Survey* 20
Il-Finanzi Pubbliċi 21
Trasparenza u kontroll fil-Finanzi Pubbliċi 21
Dħul 22
Sisa *23*
Taxxa fuq bejgħ ta' Propjetà *24*
Ħelsien mit-Taxxa fuq Ristrutturar ta' Kumpaniji 24
Kumpaniji li l-assi prinċipali tagħhom hi propjetà 24
Propjetà akkwistata b'wirt 25
Bidla fil-kalkolu tal-profitt taxxabbli 25
Notifikazzjoni ta' Konvenji 25

Il-VAT 26
Taxxa Addizzjonali fuq Vetturi Wżati 27
Sussidji tas-Sigurtà Soċjali lill-Bdiewa u lis-Sajjieda 28
Fondi tal-Unjoni Ewropea 28
Il-Protokoll tal-Gvern Taljan 28
Nefqa Rikurrenti 29
Anzjani 30
Persuni bi Bżonnijiet Speċjali 31
Nefqa Kapitali 31
Il-Privatiżżazzjoni 32
Il-Malta Freeport Terminals Ltd. 32
Il-Lottu Pubbliku 32
Pjani oħra 32
Is-snin 2005 u 2006 33
Estimi Ġenerali 34
Riformi 35
Sfidi 35
Social Market Economy 36
Il-Globalizzazzjoni 36
Il-Kompetittività 37
Riċerka u Innovazzjoni 38
L-Edukazzjoni 38
Kumpaniji Parastatali 39
It-Tarzna 40
L-Ambjent 41
Il-Welfare 43
Razzjonalizzazzjoni tal-benefiċċji 44
Viġilanza 46
Pensjonijiet 46
Saħħa 46
Għeluq 49

Appendiċi A - Il-Politika Monetarja 53
Appendiċi B - Tneħħija ta' Kontrolli fuq il-Kambju 58
Appendiċi Ċ - L-Istrateġija Ekonomika 60
Appendiċi D - Finanzi Pubbliċi 70

Statements A-Ċ

Daħla

Mr Speaker,

Dħalna fi żminijiet ġodda.

Qegħdin inniedu dan il-programm ekonomiku u finanzjarju għas-sena d-dieħla fir-realtà ġdida ta' Malta bħala membru ta' l-Unjoni Ewropea: bil-benefiċċji u l-obbligi li dan iġib miegħu. Issa l-għodda f'idejna. Hemm bżonn narmaw għaż-żminijiet ġodda.

L-Ekonomija

L-isfond hu dinja li hi għaddejja minn żminijiet diffiċli b'ekonomija fjakka u finanzi mwiegħra.

L-esperjenzi koroh ta' terroriżmu, gwerer u mard infettiv li kellna f'dawn is-sentejn taw daqqa 'l-isfel lill-ekonomija ta' ħafna pajjiżi u heżżew mill-qiegħ il-fiduċja tal-Popli madwar id-dinja fil-futur.

Tabella 1

Prodott Gross Domestiku

	2002	2003	2004
	Att.	*Tbassir*	
Euro area	0.9	0.5	1.9
Germanja	0.2	0.0	1.5
Franza	1.2	0.5	2.0
Italja	0.4	0.4	1.7
UK	1.9	1.7	2.4
US	2.4	2.6	3.9
Gappun	0.2	2.0	1.4

L-ekonomiji fil-punent qegħdin jiffaċċjaw il-bidla radikali li l-globalizzazzjoni qiegħda timponi fuqhom. F'dawn l-ekonomiji qed jikber il-qagħad u toktor it-theddida ta' l-impieg hekk kif l-attività ndustrijali qiegħda tinġibed lejn il-Lvant Imbiegħed fejn il-pagi baxxi, l-etika iebsa ta' xogħol u n-nuqqas ta' regolamentazzjoni soċjali u ambjentali qed ikunu kalamità qawwija. Dan qed jikkawża tnaqqis fid-dħul tal-konsumaturi u joħloq inċertezza li ġġib tnaqqis fid-

domanda għall-prodotti tal-konsum bħal dawk elettroniċi u għal servizzi bħall-btajjel.

Il-Finanzi

L-ekonomija fjakka qed ikollha effett negattiv qawwi fuq id-dħul tal-Gvernijiet madwar id-dinja. Ir-riżultat hu t-tkabbir fid-defiċits hekk kif dan id-dħul m'huwiex ilaħħaq mal-ispiża dejjem akbar ta' amministrazzjoni, sigurtà, edukazzjoni, pensjonijiet, benefiċċji soċjali, saħħa, ambjent, kultura, sostenn ta' titjib fil-kwalità tal-ħajja u investiment fl-oqsma soċjali, ambjentali u produttivi.

Tabella 2

Żieda fid-Deficit

		2002	2003	2004
		Att.	*Tbassir*	
Euro area	€ b	-156.0	-204.0	-207.0
Ġermanja	€ b	-67.6	-86.5	-80.8
Franza	€ b	-47.6	-62.9	-64.0
Italja	€ b	-25.3	-34.1	-34.8
UK	£ b	-22.3	-35.3	-34.6
US	$ b	-158.0	-374.0	-486.0
Ġappun	¥ t	-37.7	-37.7	-35.3

Għalhekk, ħafna pajjiżi qed jgħarrxu b'mod kritiku lejn l-istrutturi kollha tagħhom u jieħdu d-deċiżjonijet meħtieġa, anki jekk diffiċli, biex jagħmlu riformi effettivi f'kull settur.

Malta wkoll qiegħda tbaħħar f'dan l-oċejan imqalleb, titħabat mal-istess ħalel u diretta għall-istess port: il-port ta' stabbilità finanzjarja, ekwità soċjali, tisdiq ambjentali u titjib fil-livell tal-għixien għal kulħadd. Il-maltemp li jfiġġ bla mistenni jkiddna, bħalma jkidd lil ħaddieħor. Imma aħna nibqgħu nagħmlu ħilitna, b'id soda fuq it-tmun li ma tħallihx jaħrab mal-kurrenti imma li treġġgħu lura fir-rotta kull meta l-maltemp idawwru għal fuq il-blat.

L-Unjoni Ewropea

Hu tajjeb li f'dan iż-żmien, il-Poplu Malti ddeċieda li jkun parti mill-pass storiku li se jseħħ is-sena d-dieħla fejn se naraw, għall-ewwel darba għaqda Ewropea li ilha l-ħolma ta' ħafna għal sekli sħaħ.

Il-poplu Malti ddeċieda li jaqbad f'idu l-għodda li s-sħubija fl-Unjoni Ewropea qed tnewwillu biex jaħdem b'riżultati akbar u aħjar, ħalli jibdel lil Malta f'waħda isbaħ, aktar effiċjenti, aktar organiżżata, aktar ħanina.

Ir-Riformi

Dan jgħinna u jqawwina fir-riformi li rridu nagħmlu biex nibdlu s-sistemi li ħaddimna s'issa f'ħafna oqsma: riformi meħtieġa ħalli dawn is-sistemi jirriflettu r-realtà tal-lum, il-ħtiġijiet tal-lum, il-livell tal-għixien tal-lum, il-piżijiet tal-lum, ix-xenqat tal-lum.

Hekk, is-sistema tagħna, imtaqqla minn għexieren ta' snin ta' deċiżjonijiet meħuda, ħafna drabi, f'kuntesti differenti minn dak li hi r-realtà llum u mingħajr għarfien sħiħ tal-piżijiet li dawn kienu se joħolqu fil-futur, tinġibed lura mir-rankatura li qabdet u titqiegħed fuq sisien sodi li jkunu jistgħu jifilħuha fil-futur.

Djalogu

Dawn ir-riformi għandhom isaħħu l-kompetittività f'pajjiżna u jipproteġu s-soċjetà ta' wens li għandna. Hu għaqli li dawn jitwettqu kemm jista' jkun f'armonija bejn is-sieħba soċjali kollha.

Is-sieħba soċjali qegħdin neħduhom fil-kunfidenza sħiħa tagħna. Beħsiebna nkomplu bi djalogu ntensiv biex, bl-informazzjoni kollha meħtieġa f'idejna, nippjantaw flimkien ir-rotta li

twassalna bl-anqas taħbit u bl-akbar ħeffa fil-port mixtieq. Jidher li s-sieħba soċjali huma kommessi li jagħmlu l-almu kollu tagħhom biex nagħmlu r-riformi meħtieġa fejn hemm bżonnhom u li niżviluppaw Patt Soċjali li fuqu nibnu l-futur.

Huma kommessi li jidħlu f'diskussjoni ntensiva biex, sa nofs is-sena d-dieħla, nkunu eżaminajna fid-dettal l-istrutturi tagħna u naraw flimkien x'inhi l-istrateġija li rridu nwettqu fil-ġejjieni biex niżguraw pensjoni vijabbli għall-ġenerazzjonijiet futuri, sistema ta' saħħa li tkompli tipprovdi servizz tajjeb li jkun aċċessibbli minn kulħadd, u ekonomija vibranti mibnija fuq Patt Soċjali li jispeċifika b'mod ċar ir-responsabbiltà ta' kull wieħed u waħda minna. Nisperaw li, inkunu kapaċi, ilkoll kemm aħna, nintrefgħu 'l fuq mill-piki u mill-interessi u nilħqu l-konsensus meħtieġ fuq programm ta' riformi veri li jiżguraw l-aħjar interess ta' pajjiżna.

Dan il-budget iniedi dan il-programm u bi prudenza u għaqal jibda t-triq biex minn banda jilqa' għad-daqqa 'l isfel fil-finanzi pubbliċi li qed tinħass mad-dinja kollha u mill-banda l-oħra jħejji lil pajjiżna għat-titjib li hu mistenni fl-ekonomija globali fil-futur qarib.

Nafu li t-twettieq ta' dan il-programm jeħtieġ kuraġġ biex nirbħu l-kuntrarji u fermezza quddiem l-isfidi. Id-determinazzjoni li l-Poplu tagħna dejjem wera quddiem sfidi kbar u żgħar jagħtina din is-saħħa u jimliena b'dan il-kuraġġ.

Ekonomija u Finanzi

L-ekonomija kajmana tal-2002 u l-2003 issarfet f'għafsa qawwija fuq il-finanzi tal-Gvernijiet billi t-taxxi li suppost daħlu fuq il-konsum u fuq id-dħul mill-impjiegi u fuq il-profitti kienu ħafna inqas milli mistenni.

F'Malta, barra li ntlaqatna mill-istess sfortuni li ntlaqtu bihom il-pajjiżi l-oħra, għaddejna wkoll mit-trawma ta' żewġ elezzjonijiet. Dawn ma kienux ifissru biss il-possibiltà ta' tibdil ta' tmexxija. Kienu jfissru deċiżjoni fundamentali li tolqot fil-fond lill-operaturi kollha ekonomiċi billi ż-żewġ toroq li kienu qed jiġu proposti kienu jfissru strateġiji totalment differenti kif joperaw.

Dan, aktar minn qatt qabel, ikkawża waqfa fl-attività ekonomika għaliex l-inċertezza maħluqa ċajpret il-viżjoni tal-futur, naffret l-investiment u mpediet li jittieħdu deċiżjonijiet f'kull qasam ekonomiku.

Il-Prodott Gross Domestiku

L-istatistika ekonomika wriet dan b'mod ċar. It-tkabbir ekonomiku fl-ewwel disa' xhur ta' din is-sena kien ta' 1% u dan wara li s-sena l-oħra t-tkabbir, għalkemm anqas minn dak mistenni, kien laħaq it-2.8%. Għas-sena sħiħa, it-tkabbir ekonomiku mistenni jkun ta' 1.5%. Is-sena d-dieħla qed nistennew titjib u naħsbu li t-tkabbir nominali ta' l-ekonomija għandu jilħaq it-3.5%. Dan it-tkabbir għandu jirriżulta minn tkabbir fl-esportazzjoni li għandu jiġi mit-tisħiħ ta' l-ekonomija dinjija kif ukoll minn iżjed investiment.

Il-Bilanċ tal-Pagamenti

Għadna qed nuru żbilanċ qawwi fil-Kont Kurrenti tal-Bilanċ tal-Pagamenti – il-kont li juri d-differenza bejn kemm daħħalna u ħriġna flus barranin. Matul l-ewwel disa' xhur tas-sena, l-iżbilanċ laħaq l-4.8% tal-Prodott Gross Domestiku.

L-Inflazzjoni

			Tabella 3
Rata ta' Inflazzjoni			
	2002	**2003**	**2004**
	Att.	***Tbassir***	
Euro area	2.3	2.0	1.5
Germanja	1.3	1.0	1.0
Franza	2.0	2.0	1.6
Italja	2.5	2.7	2.1
UK	2.2	2.8	2.4
US	1.6	2.3	1.7
Gappun	-0.9	-0.3	-0.4

L-inflazzjoni nżammet baxxa u għat-tnax-il xahar sa Settembru 2003, il-medja tal-inflazzjoni kienet ta' 1.1%. Skond il-metodu tal-kalkoli mħaddem mill-1990 sal-lum, din ir-rata ta' inflazzjoni tissarraf f'żieda għall-għoli tal-ħajja ta' 75 ċenteżmu fil-ġimgħa.

Ir-rata tal-inflazzjoni għal din is-sena mistennija tkun ta' 1% waqt li għas-sena d-dieħla din mistennija titla' madwar 2.3% b'riżultat tal-miżuri li qed nieħdu.

Is-Settur Monetarju

L-istabbilità tal-prezzijiet jibqa' l-għan ewlieni tal-Politika Monetarja tal-Bank Ċentrali u għandu jiġi attivat fil-kuntest ta' l-aħjar interessi ekonomiċi tal-pajjiż.

Ir-rata tal-kambju fissa hi l-għodda prinċipali li biha l-Bank Ċentrali jipprova jilħaq dan l-għan ewlieni tiegħu.

Matul it-tnax-il xahar sa Settembru ta' din is-sena, ir-rati uffiċjali ta' l-imgħax naqsu b'total ta' punt perċentwali għal 3%.

Żviluppi Monetarji

It-tkabbir monetarju naqas xi ftit fit-tnax-il xahar sa Settembru ta' din is-sena. Fil-fatt, il-*broad money* kiber bi 3.3 % meta mqabbel mat-12.2% ta' l-istess perjodu is-sena l-oħra. Dan kien dovut għat-tnaqqis fid-depożiti fissi, liema tnaqqis x'aktarx kien dovut għat-tnaqqis fir-rati ta' l-imgħax fuq depożiti mal-banek kummerċjali, li ħajjar lill-investituri jqiegħdu flushom f'investimenti differenti, bħal ma huma *bonds* jew depożiti li jagħlqu fi żmien qasir. Fil-fatt, il-flus fl-idejn, id-depożiti ta' tifdil u l-bilanċi fil-kontijiet kurrenti lkoll komplew jiżdiedu b'mod qawwi. Ma' dan, wieħed irid iżid ukoll il-livell aktar baxx ta' dħul fil-kont kapitali tal-bilanċ tal-pagamenti. Dan ukoll seta' għin biex id-depożiti fissi jiċkienu.

It-tkabbir tas-self lokali baqa' relattivament dgħajjef, għalkemm matul it-tnax-il xahar sa Settembru r-rata tat-tkabbir laħqet telgħet għal 4.3% mit-2.3% tat-tnax-il xahar ta' qabel. Din iż-żieda fis-self kienet tirrifletti żieda fl-obbligazzjonijiet netti tal-Gvern kif ukoll f'dawk tas-settur privat, fejn din ta' l-aħħar kienet prinċipalment marbuta max-xiri ta' propjetà.

Żviluppi fis-Settur ta' Servizzi Finanzjarji

Id-domanda għall-i*stocks* kemm tal-Gvern u kemm tal-privat kienet qawwija, u ħafna minnhom ittieħdu mis-settur mhux bankarju. L-indiċi tal-Borża ta' Malta matul din is-sena juri żieda ta' 15%.

Iddaħħlu miżuri biex tiżdied il-fiduċja tal-konsumatur u jitħarsu aħjar id-drittijiet tiegħu fis-settur finanzjarju f'Malta. Fis-settur bankarju, l-Att dwar Tpaċija u *Netting* f'Każ ta' Insolvenza, li daħal fis-seħħ f'Ġunju 2003, emenda l-proċeduri f'każijiet li jinvolvu falliment b'mod li jirrikonoxxu n-*netting* ta' transażazzjonijiet finanzjarji.

Fl-2003 ġew imnedija wkoll l-Iskema ta' Kumpens lill-Investitur u l-Iskema ta' Garanzija ta' Depożiti biex jipprovdu lill-investituri u lill-klijenti ta' istituzzjonijet bankarji kumpens finanzjarju parzjali f'każ li tali istituzzjonijiet ifallu.

F'Jannar 2003, l-Awtorita' Maltija għas-Servizzi Finanzjarji (MFSA) nħatret bħala l-Awtorita' Kompetenti għall-finijiet ta' l-Att dwar is-Swieq Finanzjarji. B'hekk, minbarra li mill-bidu tas-sena 2002 ħadet f'idejha r-responsabbilta' li tirregola u tissorvelja l-banek u l-istituzzjonijiet finanzjarji, liema responsabbilta` qabel kienet f'idejn il-Bank Ċentrali ta' Malta, l-MFSA issa għandha wkoll il-funzjonijiet regolatorji li huma relatati mas-swieq finanzjarji u li qabel kienu jaqgħu taħt il-Borża ta' Malta.

Ħadna aktar miżuri biex insaħħu l-ġlieda kontra l-ħasil tal-flus, fejn f'Awwissu daħlu fis-seħħ ir-Regolamenti ta' l-2003 kontra l-*Money Laundering*. Barra dan, il-Korp għall-Analiżi ta' Informazzjoni Finanzjarja (FIAU) ġie aċċettat bħala membru sħiħ ta' l-*Egmont Group of Financial Intelligence Analysis Units*.

Dettalji sħaħ tal-Politika Monetarja huma mehmuża f' Appendiċi 'A' ma' dan id-Diskors.

Id-Dħul ta' l-Euro f'Malta

Waħda mill-aktar deċiżjonijiet importanti li l-Gvern Malti jrid jieħu meta Malta tissieħeb fl-Unjoni Ewropea hija dwar id-data tad-dħul ta' l-euro f'Malta.

Minħabba li sħubija fiż-żona ta' l-euro tista' ġġib magħha vantaġġi kbar, u wkoll għaliex l-ekonomija ta' Malta għandha karatteristiċi li jixbħu lil dawk li huma neċessarji għal integrazzjoni tajba f'żona ta' munita waħda, ikun ta' vantaġġ li l-euro jidħol f'Malta malajr kemm jista' jkun. Għaldaqstant, ikun f'waqtu li immedjatament wara s-sħubija fl-Unjoni Ewropea f'Mejju li ġej Malta tieħu l-ewwel pass billi tapplika sabiex tipparteċipa fil-Mekkaniżmu tar-Rata tal-Kambju magħrufa bħala ERM II mill-bidu tas-sena 2005.

Strateġija li tittardja d-dħul ta' l-euro għandha l-perikli tagħha, l-aktar għaliex din tista' twassal biex Malta, meta mqabbla mal-pajjiżi applikanti l-oħra, taqa' lura kemm fil-konverġenza kif ukoll fil-pass li

bih l-ekonomija tkun qed tersaq lejn il-livell ta' żvilupp ekonomiku tal-pajjiżi Membri.

Pajjiż li jrid jidħol fiż-żona ta' l-euro jrid jissodisfa numru ta' kundizzjonijiet fuq ir-rata ta' inflazzjoni, l-iżbilanċ fiskali, d-dejn pubbliku, ir-rata ta' l-imgħax u fuq iċ-ċaqliq fir-rata tal-kambju. Malta diġà kisbet riżultati tajbin f'dawk li huma l-inflazzjoni, ir-rata ta' l-imgħax u r-rata tal-kambju, iżda għadha ma tissodisfax il-kriterji dwar l-iżbilanċ fiskali u d-dejn pubbliku.

Din l-istrateġija dwar id-dħul ta' l-euro hija realistika u Malta tista' tissodisfa l-kriterji ta' Maastricht fil-ħin.

Moviment Ħieles tal-Kapital

Kif ġieli għidt fil-passat, Malta dejjem segwiet strateġija prudenti u meqjusa fejn tidħol il-liberalizzazzjoni tal-kambju. Dan il-programm, li issa wasal fi stat avvanzat, twettaq mingħajr problemi. Prova ta' dan hu l-livell għoli tar-riżervi barranin tal-Bank Ċentrali ta' Malta, li bejn wieħed u ieħor illum ikopru b'kemm-il pajjiż jimporta fi tmien xhur.

Matul is-sena 2003, l-Att dwar il-Kontroll fuq il-Kambju ġie emendat biex iwitti t-triq għall-liberalizzazzjoni totali tal-moviment ta' kapital. B'dan l-Att, xi kontrolli ser jibqgħu fis-seħħ sad-data tas-sħubija fl-Unjoni Ewropea. Dawn se jidhru f'Avviż Legali li se joħroġ meta l-Att jidħol fis-seħħ fl-1 ta' Jannar, 2004. Madanakollu, kif sar fil-passat, ser nieħu l-okkażżjoni biex mill-bidu ta' Jannar li ġej inneħħu xi kontrolli minn dawk li għad fadal. Dawn il-miżuri jidhru f'Appendiċi 'B'.

L-Ekonomija

Ix-Xogħol

Tabella 4			
Rata ta' Qagħad			
%	2002	2003	2004
	Att.	*Tbassir*	
Euro area	8.4	9.1	9.2
Ġermanja	8.6	9.5	9.8
Franza	8.8	9.5	9.7
Italja	9.0	9.0	9.0
UK	5.2	5.2	5.2
US	5.8	6.0	5.7
Ġappun	5.4	5.5	5.4

Il-ħolqien tax-xogħol jibqa' mira prinċipali tal-ħidma tagħna minkejja li din is-sena, b'riżultat ta' dgħufija fl-ekonomiji klijenti tagħna u ta' ristrutturar li qed isir fis-setturi kollha ekonomiċi, kellna żieda netta ta' 422 fin-numru ta' dawk jirreġistraw. Billi ż-żieda fir-ritmu ekonomiku s-sena d-dieħla mhux mistennija li tkun qawwija ħafna, għandna nistennew livell ta' madwar 5.2% jirreġistraw għax-xogħol.

Tajjeb ninnutaw it-trasformazzjoni li qiegħda ssir anki f'pajjiżna. Fit-tnax-il xahar sa Settembru ta' din is-sena, in-numru ta' ħaddiema fis-settur privat tal-manifattura naqas b'1161 - l-aktar fis-settur tat-tessuti u l-ħwejjeġ - imma fl-istess perjodu se nkunu żidna 1511 mpjieg fis-settur privat tas-servizzi. Is-settur pubbliku naqas b'660. Dawk li jaħdmu għal rashom żdiedu b'267.

Ta' min jinnota wkoll li waqt li l-irġiel fis-suq tax-xogħol naqsu bi 341 fit-tnax-il xahar sa Settembru 2003, in-nisa żdiedu b'425.

Id-dħul mill-impjiegi kompla jiżdied. Il-ħaddiema tagħna qalgħu madwar Lm582 miljun, jiġifieri 3.8% aktar minn sena ilu.

Qliegħ min-Negozju

Il-qliegħ min-negozju privat żdied ukoll u fl-ewwel disa' xhur tas-sena kien ta' Lm298.3 miljun.

Setturi Ekonomiċi

Agrikoltura u Sajd

L-agrikoltura u sajd ingħataw importanza kbira fin-negozjati li għamilna mal-Unjoni Ewropea minkejja li dan is-settur jikkontribwixxi 2% tal-Prodott Gross Domestiku. Il-qasam agrikolu jrid ikompli jadatta biex jilqa' għall-isfidi li qiegħed jiffaċċja.

Biex dan ikun possibbli, dan is-settur se jingħata s-sena d-dieħla Lm12-il miljun f'għajnuna li minnhom 'l fuq minn Lm3 miljuni se jkunu forma ta' għotjiet mill-Unjoni Ewropea. Din l-għajnuna qed tingħata biex jissaħħu l-vijabbilità u l-kompetittività, jissaħħu l-prattiċi ambjentali tajbin, jittejjeb il-livell tal-għixien tal-bdiewa u jinfetħu opportunitajiet imprenditorjali li jagħtu ħajja ġdida lill-ekonomija rurali.

Parti mill-fondi ivvutati għall-agrikoltura se jintużaw biex nippromwovu r-riċerka fi prodotti ekoloġiċi u ta' kwalità biex nagħmluha possibbli għall-bdiewa biex ikunu jistgħu jbiegħu prodotti li huma ekoloġikament u ambjentalment tajbin.

Fil-qasam tas-sajd se nkomplu ngħinu biex nimmodernizzaw il-flotta u naddattawha skond ir-riżorsi għad-dispożizzjoni tagħna.

Il-Manifattura

Il-qasam tal-manifattura qed jittrasforma ruħu mill-qiegħ. Dan se jaffettwa l-infrastruttura li nipprovdu f'enerġija, telekommunikazzjoni, fabbriki u sostenn burokratiku. Qed naraw l-investiment li għandna jinbidel u jtejjeb il-livell tiegħu. Qed naraw li l-interess minn investiment barrani f'pajjiżna ġej minn dawk is-setturi li jeħtieġu livell għoli ta' riżorsi.

Din ir-realtà tfisser li l-investiment li l-pajjiż irid jagħmel fil-qasam industrijali irid ikun ħafna akbar milli hu llum. Is-setturi

li nistgħu nkunu kompetittivi fihom jeħtieġu fabbriki bi spazji akbar u bini bi speċifikazzjonijiet aktar għolja.

Il-kumpanija *Malta Industrial Parks Limited* se tingħata struttura biex tkun f'pożizzjoni tiżviluppa fabbriki għall-ġejjieni, taġġorna l-fabbriki li għandna llum, tara dak li jkun meħtieġ għall-manutenzjoni kemm fil-fabbriki nfushom kif ukoll fl-ispazji ta' madwar, u tamministra l-propjetà ndustrijali tal-Gvern.

Naħsbu li fl-erba' snin li ġejjin se jkollna ninvestu mal-Lm40 miljun f'dan l-iżvilupp. Hawnhekk ukoll ma nistgħux niffaċċjaw iċ-ċirkustanzi ġodda bil-politika antika fejn għandu x'jaqsam mal-allokazzjoni u l-kiri ta' fabbriki. Se tkun addottata politika ġdida li tassigura l-użu tajjeb tal-ispazji eżistenti u li l-kera mħallsa tkun ibbażata fuq kriterji kummerċjali, waqt li se nibqgħu nagħtu għajnuna lil investituri ġodda permezz ta' konċessjonijiet fl-ewwel sentejn ta' l-operazzjoni tagħhom. Din l-istrateġija għandha tiġġenera finanzi għall-manutenzjoni u l-iżvilupp ta' propjetà ndustrijali, waqt li għandu jservi wkoll biex inaqqas id-domanda artifiċjali għall-ispazji li llum jintalbu peress li l-kera hi baxxa ħafna.

Fl-istess ħin se niġġeneraw finanzjament għal dan il-programm qawwi ta' żvilupp ta' fabbriki ndustrijali bi proċess ta' sekuritiżazzjoni tal-kirjiet li għandna llum u permezz ta' użu massimu tal-istokk ta' fabbriki eżistenti.

Turiżmu

Fit-Turiżmu, minkejja d-diffikultajiet, żammejna l-livelli tagħna.

It-turiżmu jrid ikun mibni fuq il-kwalità. Turiżmu li jirrendi hu dak li jiġbed lejna nies ta' kwalità li jiġu għandna għall-ambjent nadif u ndukrat tagħna, għax inżommu pajjiżna organiżżat u

sabiħ, għax aħna dixxiplinati, u għax nagħtu valur tajjeb għall-ħlas li nistennew.

Se nipprovdu Lm10 miljuni fuq perjodu ta' erba' snin biex isiru proġetti ta' tisbiħ għall-pajjiżna li jsaħħu l-attrazzjoni li għandu jkollna biex aktar turisti jiġu jżuruna. Dan se jitgawda ukoll mill-kunsilli lokali li l-lokalitajiet tagħhom huma f'żoni turistiċi. Però l-investiment tal-miljuni mill-privat u mill-Gvern mhux biżżejjed. Kull wieħed u waħda minna għandu sehem x'jagħti biex naraw din l-industrija mportanti tiffjorixxi.

Dan jirrikjedi tagħlim tajjeb miż-żgħar sa l-kbar u nfurzar effettiv tar-regoli u l-*istandards* kollha.

L-ispejjeż rikurrenti u kapitali tat-turiżmu u l-kultura se jiġu kkontrollati f'kont apposta (li se nispjega aktar il-quddiem) li jkun mibni mid-dħul tal-VAT minn lukandi u ristoranti, kif ukoll mill-flus li l-*Heritage Malta* jirnexxielha tiġbor mill-ħlas għad-dħul fis-siti taħt il-kura tagħha. Il-flus li jidħlu f'dan il-kont jiġu allokati għall-kontribuzzjoni lill-MTA, u l-*Heritage Malta*, l-ispiża tal-Ministeri konċernati, u l-proġetti kapitali ta' ndukrar tal-Wirt Nazzjonali u ta' l-iżvilupp u t-tisbiħ tal-prodott turistiku.

Is-Self-employed

Diġà qegħdin ngħinu lis-*self-employed* biex ikun jista' jittrasforma u jiżviluppa ruħu ħalli jkun jista' jintegra tajjeb fl-ordni ekonomiku li s-sħubija fl-Unjoni Ewropea u l-globalizzazzjoni qegħdin joħolqu.

Se nkomplu nżidu l-aċċess għall-finanzi meħtieġa mill-imprendituri żgħar billi nassiguraw li aktar kumpaniji jkunu jistgħu jissellfu mill-iskema tas-*Small Firms Loan Guarantee Scheme* li llum hi amministrata mill-IPSE u li se tgħaddi għall-*Malta Enterprise Corporation.*

Se nibdlu l-proċeduri biex is-*self-employed* u l-kumpaniji ż-żgħar ikollhom aċċess akbar għall-kuntratti pubbliċi. Dan billi, fejn hu possibbli, l-offerti għall-kuntratti jiġu organiżżati f'pakketti iżgħar li jkunu jistgħu jiġu maħduma minn ażjenda żgħira jew minn numru ta' ażjendi żgħar f'koperazzjoni bejniethom. Ma' dan se nintroduċu skema ta' reġistrazzjoni tal-kuntratturi.

Il-Kummerċ

Biex ngħollu l-livell tal-ekonomija hemm bżonn ngħollu l-livell tal-kummerċ. Aħna rridu niżviluppaw politika mprenditorjali biex inkunu nistgħu nieħdu vantaġġ aħjar tal-aċċess akbar li tagħtina l-Unjoni Ewropea, aċċess għal swieq mhux biss tagħha imma wkoll oħrajn li magħhom jeżistu ftehim bilaterali. Dan is-suq ħieles jagħmilha possibbli li nimbuttaw lil pajjiżna bħala ċentru ta' distribuzzjoni internazzjonali.

Il-Konsumatur

Ma nistgħux inżommu lura tibdil li bih insaħħu id il-konsumatur. Se nassiguraw li l-liġijiet li jirrigwardawh ikunu liġijiet li jifhem kulħadd u li kulħadd ikun jista' jiddetermina r-regoli applikabbli għalih.

Se jkun aċċertat li l-konsumatur jingħata l-informazzjoni li għandu bżonn u li din tkun imqassma u aċċessibbli għal kulħadd biex il-konsumatur ikun jista' jagħmel deċiżjonijiet indipendenti u infurmati.

Il-Malta Enterprise Corporation

Il-proċess ta' integrazzjoni tal-funzjonijiet tal-MDC, METCO u IPSE fil-*Malta Enterprise Corporation* issa qiegħed fi stadju avvanzat. Ġiet maħluqa entità li se tkun immexxija fuq prinċipji

ta' *capacity building* u ta' *focused marketing* ħalli jinġibed investiment ġdid lokali u barrani. Impriżi eżistenti, kbar u żgħar jiġu mgħejjuna jifirxu l-attività tagħhom fuq prodotti u servizzi ġodda kif ukoll fi swieq ġodda.

Din l-entità se tkun responsabbli biex tara li, b'sinerġija sħiħa ma' entijiet oħra, jiġu mħaddma bl-aktar mod effiċjenti dawk il-miżuri kollha li hemm bżonn biex pajjiżna jkun verament attrajenti għall-investitur u jkun verament kompetittiv.

Is-Settur tas-Servizzi Finanzjarji

B'kuntrast ma' dak li qiegħed jiġri fl-ekonomija ġenerali, is-settur tas-servizzi finanzjarji qiegħed jespandi b'ritmu qawwi u llum jikkontribwixxi madwar 12% tal-Prodott Gross Domestiku. Mingħajr ma tgħodd ditti ta' awdituri li jaħdmu f'dan is-settur, illum għandna madwar 5,500 ħaddiem *full time* f'dan il-qasam, barra mijiet oħra *part-time*.

Wara t-taħdidiet li kellna mal-Kummissjoni tal-Unjoni Ewropea irnexxielna nżommu ntatt ir-reġim regolatorju li għandna. Dan juri l-mod għaqli li ħdimna bih fl-1994 meta bdilna d-direzzjoni tas-settur finanzjarju minn wieħed *offshore* għal wieħed *onshore*. Dan kollu jawgura tajjeb ukoll biex dan is-settur jibqa' jespandi fil-futur.

Il-liġi ġdida dwar it-*Trusts,* li se titressaq fil-Parlament fil-bidu tal-2004, se toħloq kamp ġdid fis-settur finanzjarju li se jkompli jsaħħaħ dan il-qasam speċjalizzat.

L-Awtorità Maltija għas-Servizzi Finanzjarji issa qiegħda fl-aħħar stadji ta' konsultazzjonijiet qabel ma tibda timplimenta programmi maħsuba biex igħinu s-settur tas-servizzi finanzjarji jiżviluppa l-potenzjal tiegħu fl-Unjoni Ewropea. Dawn l-inizzjattivi jkopru l-iżvilupp ta' riżorsi umani, l-introduzzjoni ta' servizzi b'bażi teknoloġika, *branding*, żvilupp regolatorju u ntrapriżi żgħar u medji.

L-*Economic Survey*

Rapport dettaljat ta' kif sejra l-ekonomija tal-pajjiż jinsab fl-*Economic Survey* li tiegħu qed inpoġġi kopja fuq il-Mejda tal-Kamra. Ħarsa lejn l-andament tal-ekonomija din is-sena u kif wieħed ibassarha għas-sena d-dieħla qed jingħata f'Appendiċi 'Ċ' ma' dan id-Diskors.

Il-Finanzi Pubbliċi

Is-sena 2003 għandha tagħlaq b'defiċit ta' Lm108 miljun, jew Lm33 miljun aktar milli previst, riżultat primarjament ta' dħul anqas minn dak li konna qegħdin nistennew. Dan ifisser defiċit ta' 6.3% tal-Prodott Gross Domestiku.

It-tbassir għall-2004 sar fir-realtà ġdida li se nibdew ngħixu f'pajjiżna mis-sena d-dieħla. Id-dħul ta' Malta fl-Unjoni Ewropea mhux biss se jagħti viżibbiltà ħafna akbar lil pajjiżna li għandu jżid ir-ritmu ta' l-attività ekonomika fis-snin li ġejjin, imma se jkollu ukoll effett dirett fuq id-dħul u l-ħruġ tagħna. Qed nistennew li s-sena d-dieħla d-defiċit ikun ta' Lm95 miljun jew 5.4% tal-Prodott Gross Domestiku.

Trasparenza u kontroll fil-Finanzi Pubbliċi

Biex insaħħu t-trasparenza u l-kontroll fuq il-finanzi pubbliċi minn din is-sena se nibdew inħaddmu sistema fejn fil-Fond Konsolidat ser ikollna kontijiet sussidjarji għall-attivitajiet speċifiċi. Dawn il-kontijiet se jkunu mitmugħa minn dħul ta' taxxi li se jkunu dedikati għall-attività partikolari, waqt li se ninsistu li l-ispiża fuq dik l-attività ma taqbiżx id-dħul hekk iddedikat.

Fil-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali ġie propost li dawn il-kontijiet għandhom ikunu mħarsa minn kumitat magħmul, fost l-oħrajn, mis-Segretarju Permanenti fil-Ministeru responsabbli għall-attività partikolari, minn uffiċjal tal-Ministeru tal-Finanzi u l-Affarijiet Ekonomiċi, minn persuna li tirrappreżenta lil dawk involuti fl-attività u minn rappreżentant tal-Kunsill. Dawn se jkollhom il-fakultà li jagħmlu skrutinju fuq il-mod kif id-dħul u l-ħruġ ikun qed jiġi amministrat, kif ukoll fuq id-deċiżjonijiet li jridu jittieħdu meta l-ħruġ ikun se jaqbeż id-dħul allokat.

Se nibdew b'dawn il-kontijiet:
♦ Kont għat-Turiżmu u Kultura
♦ Kont għat-Toroq, Bini u Manutenzjoni
♦ Kont għas-Saħħa
♦ Kont għall-Ambjent u t-Tisbiħ.

Dan għandu jsaħħaħ l-għarfien li dak li qed niġbru qed imur biex iħallas għal proġetti konkreti. Dan għandu wkoll jixpruna lil kull ċittadin biex jingħaqad mal-isforzi tagħna biex niġġieldu l-evażjoni tat-taxxi kullimkien u f'kull ħin. Hekk kulħadd ikun qed jagħti l-parti tiegħu biex il-qafas soċjali u ambjentali ta' pajjiżna jissaħħaħ u mhux jitmermer.

Dħul

Id-dħul totali fl-2003 mistenni li jkun ta' Lm741 miljun, jiġifieri Lm21 miljun aktar mis-sena ta' qabel imma Lm30 miljun anqas mill-istima li għamilna s-sena l-oħra.

Dan kien affetwat l-aktar minn tnaqqis ta' madwar Lm10 miljuni mill-kontribuzzjoni tas-Sigurta' Soċjali, tnaqqis ta' Lm3 miljuni mid-dwana u tnaqqis ta' Lm6 miljuni mill-VAT, kollha effett ta' ekonomija aktar dgħajfa milli konna qegħdin nistennew. Kellna tnaqqis ta' Lm4 miljuni mid-dħul mill-logħob minħabba li r-riformi li konna ppjanajna ma seħħewx u Lm2 miljuni oħra mit-taxxa ta' reġistrazzjoni tal-karrozzi minħabba l-fatt li, qed jiġu mpurtati anqas karrozzi u parti akbar minn dawn qed ikunu karrozzi wżati li għandhom ir-rata ta' reġistrazzjoni tagħhom anqas minn dik dovuta fuq karrozzi ġodda. Imbagħad ma daħħalniex Lm14-il miljun li konna qed nistennew mill-Protokoll Finanzjarju Taljan billi dan kien għadu għaddej mill-proċess ta' ratifika fil-Parlament Taljan.

Parti minn dan it-telf għamilna tajjeb għalih bi dħul ta' Lm5 miljuni aktar minn dak proġettat mit-taxxa tad-dħul, Lm5 miljuni aktar fid-dħul mill-Bank Ċentrali u Lm7 miljuni mid-dħul fuq l-iskema ta' reġistrazzjoni ta' investimenti barranin li

erġajna nidejna din is-sena. Kif diġà tħabbar permezz ta' din l-iskema, ġew iddikjarati 'l fuq minn Lm130 miljun, flus tal-Maltin li qabel kienu mistura barra minn pajjiżna u li issa huma parti mill-ekonomija Maltija.

Matul l-2004, id-dħul għandu jiżdied b'Lm102 miljun għal Lm843 miljun. Kważi nofs din iż-żieda, jew Lm48 miljun hi dovuta għal għotjiet li nistennew mill-Italja u mill-Unjoni Ewropea. Żieda oħra se tkun l-effett ta' aktar infurzar fil-ġbir tat-taxxa, l-aktar fis-settur tal-propjetà kif ser nispjega aktar tard, u li għandha tirrifletti ruħha kemm f'aktar dħul fit-taxxa tad-dokumenti, kemm fil-VAT u kemm fit-taxxa tad-dħul. Imbagħad se nżidu d-dħul bil-miżuri li se nieħdu fil-VAT u fis-sisa. Dan għandu jagħmel tajjeb għat-tnaqqis ta' Lm8 miljuni li se jkollna mid-dħul mill-Bank Ċentrali, tnaqqis ta' Lm5 miljuni mit-tneħħija tat-taxxa tal-*levies* mill-1 ta' Mejju, 2004, u t-tnaqqis ta' darba fl-2004 ta' Lm15-il miljun mill-VAT li minn Mejju li ġej, flok tinġabar mid-Dwana malli l-prodotti mpurtati mill-Ewropa jidħlu f'Malta, tinġabar aktar tard mal-bejgħ tagħhom.

Sisa

Iż-żieda fis-sisa se tiġi minn żieda fis-sisa fuq is-sigaretti li se jiżdiedu biex pakkett ta' l-20 *king size* jibda jinbiegħ Lm1.45c għall-konsumatur filwaqt li pakkett tal-20 *standard size* jibda jinbiegħ Lm1.30c u mis-sisa fuq it-tabakk tal-brim li se titla' għal Lm26.70 kull kilogram waqt li s-sisa fuq is-sigarri ssir Lm6 kull 1,000 sigarru.

Dan għandu jżid id-dħul b' Lm5 miljuni. Id-dħul kollu minn din it-taxxa se jkun allokat għall-Kont għas-Saħħa.

Taxxa fuq bejgħ ta' Propjetà

Se jkun hemm bdil fil-mod kif tiġi ntaxxata l-propjetà. Dan it-tibdil qiegħed isir biex insaħħu l-azzjoni tagħna kontra l-evażjoni.

Ħelsien mit-Taxxa fuq Ristrutturar ta' Kumpaniji

Il-provvedimenti dwar it-tneħħija tat-taxxa tal-boll u fuq il-qliegħ kapitali f'kumpaniji li jiġu ristrutturati se titneħħa. Din l-eżenzjoni kienet saret biex tagħmilha faċli għall-kumpaniji li jorganiżżaw l-attività tagħhom biex ikunu jistgħu jikkwotaw l-ishma tagħhom fil-Borża ta' Malta. Fil-fatt bqajna ma rajniex kumpaniji Maltin joffru l-ishma tagħhom lill-pubbliku imma dawn il-provvedimenti ntużaw b'mod ħażin biex jaħarbu t-taxxa fuq l-ispekulazzjoni tal-propjetà.

B'effett immedjat kull att ta' ristrutturar jew diviżjoni fejn tirrigwarda propjetà mmobbli trid issir b'att pubbliku.

Meta propjetà tiġi ttrasferita bejn kumpaniji tal-istess grupp, se tibqa' eżenti mill-boll u mit-taxxa. Pero, nenfasizzaw il-pożizzjoni kif inhi llum li, għall-finijiet ta' taxxa, ebda reviżjoni tal-valur ma tittieħed in konsiderazzjoni meta jiġi kkalkulat il-profitt mal-bejgħ tal-propjetà barra l-grupp.

Kumpaniji li l-assi prinċipali tagħhom hi propjetà

Il-liġi tat-taxxa tad-dħul se tkun emendata biex tiċċara l-interpretazzjoni tad-Dipartiment tat-Taxxi Nterni li meta jinbiegħu ishma ta' kumpanija li l-assi ewlieni tagħha tkun propjetà, dan jitqies bħala bejgħ ta' propjetà. Għalhekk għall-fini ta' taxxa ta' dħul, taxxa kapitali u taxxa fuq il-boll, l-ammont li għandu jitħallas se jiġi maħdum qisu dan kien trasferiment ta' propjetà, mingħajr konsiderazzjoni ta' djun jew bilanċ ta' prezz. Kull tnaqqis ta' sehem tal-bejjiegħ permezz ta'

żieda fil-kapital jew transazzjonijiet simili hu meqjus bħala skemi għall-evażjoni tat-taxxa u jiġi njorat mid-Dipartiment tat-Taxxi Nterni.

Propjetà akkwistata b'wirt

B'effett immedjat, meta propjetà ġejja minn wirt tinbiegħ se tkun taxxabbli bħal propjetà oħra. Il-valur tal-akkwist li jittieħed għall-kalkolu tal-profitti jkun il-valur denunzjat.

Għal skop ta' ekwità, fil-każ ta' propjetà li tkun intirtet qabel it-25 ta' Novembru, 1992 (id-data tat-tneħħija tat-taxxa tas-suċċessjoni), u li allura jista' jkun tħallset taxxa tas-suċċessjoni b'rata qawwija, it-taxxa se tkun waħda finali ta' 7% fuq ir-rikavat.

Bidla fil-kalkolu tal-profitt taxxabbli

Illum, fil-kalkolu tat-taxxa fuq il-qligħ minn propjetà mixtrija qabel it-25 ta' Novembru, 1992, il-profitti taxxabbli huma meqjusa bħala proporzjon tan-numru tax-xhur bejn din id-data u d-data tal-bejgħ u n-numru ta' xhur mid-data tal-akkwist sad-data tal-bejgħ.

B'effett immedjat, dan il-kalkolu se jispiċċa u l-profitti se jkunu ntaxxati fl-intier tagħhom.

Notifikazzjoni ta' Konvenji

Konvenji marbuta ma' bejgħ jew trasferimenti ta' propjetà għandhom jiġu notifikati lid-Dipartiment tat-Taxxi Nterni. Man-notifika għandha titħallas taxxa proviżorja fuq id-dokument ta' 1% fuq il-valur li bih il-propjetà tkun ser tinbiegħ. Din it-taxxa tkun imnaqqsa mill-ammont ta' taxxa dovuta meta

jsir il-kuntratt finali jew tkun mogħtija lura fil-każ li l-konvenju jitħassar.

Dan se jkun applikabbli mill-1 ta' Jannar, 2004. Konvenji eżistenti għandhom jiġu notifikati taħt dawn il-provedimenti ġodda sat-30 ta' Ġunju, 2004. Konvenji li l-kuntratt relattiv magħhom isir qabel din id-data m'hemmx bżonn jiġu notifikati.

Ebda konvenju li ma jkunx reġistrat skond dawn ir-regolamenti ma jkollu validità legali.

Il-VAT

L-ogħla rata tal-VAT se tiżdied minn 15% għal 18%. Dan se jsir b'effett mill-ewwel ta' Jannar 2004. Qed nagħmluha ċara li mhux se jkun hemm tibdil fil-VAT imħallsa fuq prodotti u servizzi li huma eżenti bi kreditu, bħall-ikel u l-mediċini, jew li għandhom imposta fuqhom ir-rata mnaqqsa ta' 5% bħat-turiżmu.

Id-dħul minn din iż-żieda hu stmat li għandu jammonta għal Lm21 miljun u se jkun allokat kollu għall-kont tas-saħħa. Hu mportanti li kull ċittadin Malti jagħmel l-almu tiegħu kollu biex jaċċerta ruħu li din it-taxxa qed tinġabar biex nassiguraw is-servizz tas-saħħa fil-ġejjieni. Dan nagħmluh billi nesiġu rċevuta fiskali għal kull akkwist li nagħmlu u li hu taxxabbli. Kulħadd għandu sehem dirett x'jagħti u hu dover soċjali li dan is-sehem nagħtuh kollu.

Iż-żieda fl-ogħla rata tal-VAT se tirriżulta f'żieda ta' darba fir-rata ta' nflazzjoni ta' madwar 1.9%. Din iż-żieda m'għandhiex ikollha effett sinifikanti fuq l-inflazzjoni fi żmien li din hi fl-aktar livelli baxxi f'dawn l-aħħar snin, u meta matul is-sena d-dieħla se jitneħħew il-*levies* li baqa', l-aktar fuq prodotti tal-ikel, u li wkoll għandu jkollu effett ta' trażżin tal-prezzijiet.

L-effett fuq l-għoli tal-ħajja ta' din il-miżura jinkorpora ruħu fiż-żieda tal-għoli tal-ħajja maħduma f'Settembru, 2004 u tiġi

miżjuda mal-pensjonijiet u l-pagi fl-2005. Biex intaffu l-effett matul l-2004, se jingħata *bonus* speċjali mill-Gvern ta' 75ċ fil-ġimgħa jew Lm39 għal sena, li jitħallas lill-pensjonanti u lill-ħaddiema kollha f'Marzu, 2004.

Fl-istess ħin se ngħatu wkoll *bonus* speċjali ta' 25ċ fil-ġimgħa jew Lm13 is-sena d-dieħla lil dawk kollha li jieħdu l-assistenza supplimentari. Għalhekk ħaddiema u pensjonanti bl-anqas dħul se jieħdu b'kollox Lm52 għal sena. B'hekk ħadd ma jibqa' lura.

Taxxa Addizzjonali fuq Vetturi Wżati

Tabella 5

Importazjoni ta' Karrozzi

	2000	2001	2002	Sett 2003
Godda	10116	7292	7009	4008
Uzati	1502	2157	2555	2658
Total	11618	9449	9564	6666
% ta' Uzati	*13%*	*23%*	*27%*	*40%*

Tabella 6

Kapaċita		Taxxa ta' Reġistrazzjoni Minima	
minn	sa	Kurrenti	Proposta
0	1000	1070	1,200
1000	1300	1350	1,500
1300	1500	1600	2,200
1500	1800	2770	2,900
1800	2000	4000	4,200
2000	2500	7000	7,300
2500	3000	8000	8,400
3000	-	10000	11,000

L-istatistika turina li l-importazzjoni ta' vetturi użati żdiedet ħafna matul dawn l-aħħar snin (Tabella numru 5). Minn 13% tal-karozzi kollha mportati din telgħet għal 40%.

Huwa fatt evidenti li vettura użata qatt ma tista' tilħaq il-livelli ambjentali bħal vettura ġdida.

Imbagħad, lanqas ma rridu li Malta tieħu l-fama li hija l-post fejn jiġu *dumped* vetturi wżati li jkunu ġew skartati f'pajjiżi oħra.

Biex jiġi kkontrollat dan il-fenomenu se tiġi aġġustata t-taxxa ta' reġistrazzjoni minima li titħallas mal-importazzjoni ta' karozzi wżati b'effett mill-1 ta' Diċembru, 2003. Dan it-tibdil se jkun kif muri f'tabella numru 6 u mhux se jaffettwa vetturi kummerċjali.

Sussidji tas-Sigurtà Soċjali lill-Bdiewa u lis-Sajjieda

L-eżenzjoni parzjali li hemm illum fil-ħlas tas-sigurtà soċjali għall-bdiewa u s-sajjieda f'koperattivi se tispiċċa mill-1 ta' Jannar, 2004. Dan billi issa bdiet titħaddem skema ta' tassazzjoni ġdida fuq id-dħul għall-bdiewa u ngħatat għajnuna lis-sajjieda fl-operat tagħhom.

Fondi tal-Unjoni Ewropea

Matul is-sena d-dieħla se jibdew deħlin ukoll fondi mill-Unjoni Ewropea. Kif għidt qabel, is-sħubija fl-Unjoni Ewropea se ġġib magħha kemm dħul kif ukoll ħruġ. Id-dħul matul din is-sena hu mistenni jkun ta' Lm33 miljuni. Minn dawn, Lm21 miljun se jidħlu bħala għotja waqt li Lm12-il miljun se jidħlu bħala ħlas għall-proġetti u programmi ta' fejda. Dawn jinkludu proġetti fil-qasam tat-trasport, ambjent, edukazzjoni u taħriġ, agrikoltura u sajd, industrija u turiżmu.

Kontra dawn se noħorġu Lm29 miljun. Dawn jinkludu Lm18-il miljun bħala kontribuzzjoni tagħna lejn l-Ewropa, Lm4 miljun lira sehemna minn nefqa fuq proġetti li se jkunu finanzjati flimkien mal-Unjoni Ewropea, u Lm7 miljun liri li qed ikunu mħallsa bħala sussidji fuq ċereali, zokkor, prodotti tal-laħam u tal-ħalib, u prodotti ta' tadam semi-proċessat.

Il-Protokoll mal-Gvern Taljan

Il-Protokoll Taljan mistenni li jkun ratifikat mill-Parlament Taljan fil-jiem li ġejjin u se jkun qed jitħaddem bis-sħiħ matul is-sena li ġejja. B'kollox se jintużaw Lm18-il miljun mogħtija mill-Gvern Taljan fuq proġetti maqbula ta' toroq ġodda, tisfija tad-drenaġġ, faċilitajiet fil-biċċerija, tagħmir ta' sorveljanza marittima, u fornitura għall-isptar *Mater Dei*.

Nefqa Rikurrenti

Matul din is-sena, irnexxielna nirreżistu għat-talbiet għal aktar flus li ġew mid-dipartimenti differenti tal-Gvern, anki biex isostnu l-għafsa akbar li ekonomija kajmana tqiegħed fuq il-Gvern.

Matul l-2003, ħallasna miljun lira anqas milli pproġettajna f'pagi, imma mbagħad kellna nonfqu miljun lira aktar f'mediċini u *supplies* għall-operazzjonijiet.

Matul l-2003, infaqna Lm5 miljuni aktar f'benefiċċji soċjali, l-aktar minħabba n-numru akbar ta' nies li qed jirtiraw kmieni (*boarding out*), Lm5 miljuni aktar f'pensjonijiet tat-Teżor, Lm3 miljuni f'assistenza soċjali, miljun lira f'sussidju fuq il-qmuħ, u miljun lira fuq pensjonijiet ta' ħaddiema tat-Tarzna li rtiraw kmieni s-sena l-oħra. Matul din is-sena għamilna pressjoni kbira fuq id-dipartimenti u l-entijiet pubbliċi biex innaqqsu l-ispiża kemm stajna, mhux b'mod diskriminatorju u bl-addoċċ, imma b'mod selettiv. B'hekk irnexxielna li fl-aħħar spiċċajna biex in-nefqa fi programmi u inizjattivi tiżdied biss b'Lm5 miljuni.

Is-sovvenzjonijiet li joħorġu mill-Fond Konsolidat għall-entitajiet pubbliċi, irnexxielna nnaqqsuhom b'Lm4 miljuni minn dak previst, imma mbagħad ħallasna Lm4 miljuni aktar f'imgħaxijiet.

Fl-2004, in-Nefqa Rikurrenti se tiżdied b'Lm69 miljun li Lm48 miljun minnhom huma relatati mad-dħul minn għotjiet li semmejt qabel. Imbagħad se jkun hemm żieda fin-nefqa ta' Lm7 miljuni fuq is-servizzi soċjali u pensjonijiet tat-Teżor, ta' Lm3 miljuni fin-nefqa fuq is-saħħa, ta' miljun lira aktar fuq l-edukazzjoni u ta' Lm9 miljuni aktar fuq ħlas ta' imgħaxijiet.

Anzjani

Anke hawn għandu jiġi żviluppat il-kunċett tal-*Public Private Partnership* li bih is-settur privat jidħol għall-piż tal-bini ta' djar fuq livelli stabbiliti u l-Gvern jikri numru ta' kmamar f'dawn id-djar biex jallokahom għal anzjani li, altrimenti, ma jkollhomx meżżi biex jieħdu dan is-servizz privatament.

Mis-sena d-dieħla, anzjani li jkunu alloġġjati f'istituzzjonijiet tal-Gvern jew fi djar immexxija mill-privat taħt l-iskema tal-*Public Private Partnership*, se jibdew jikkontribwixxu 80% tal-pensjonijiet tagħhom minflok 60% kif qed jagħmlu llum billi s-servizz li jkunu qed jingħataw ikun servizz totali li jieħu ħsieb il-bżonnijiet kollha tagħhom ta' alloġġ, ikel u mediċina. Minn sorsi oħra ta' dħul, bħal m'huma depożiti fil-banek li dawn l-anzjani jista' jkollhom, il-kontribuzzjoni attwali ta' 60% se tibqa' kif inhi llum. Waqt li se jitneħħa l-ammont massimu ta' din il-kontribuzzjoni, l-ammont ta' Lm550 fis-sena stabbilit sa llum bħala il-minimu li għandu jibqa' f'idejn l-anzjani wara dan it-tnaqqis, se jiżdied għal Lm600 fis-sena. Dan id-dħul se jibda jgħaddi lill-Fond Konsolidat li mbagħad jipprovdi b'mod kontrollat u prijoritarju għall-iżvilupp u t-titjib li għandu jsir f'dan il-qasam.

Is-sena l-oħra konna kkalkulajna ż-żieda għall-għoli tal-ħajja fuq in-nefqa tal-pensjonanti u konna tajna ż-żieda sħiħa li rriżultat minn dak il-kalkolu minflok iż-żewġ terzi ta' l-għoli tal-ħajja li jingħata lill-ħaddiema kif kien isir qabel.

Din is-sena reġa' sar l-istess kalkolu mill-Uffiċċju Nazzjonali tal-Istatistika u rriżulta li din iż-żieda tkun ta' 45ċ fil-ġimgħa. Billi żewġ terzi taż-żieda għall-għoli tal-ħajja tal-ħaddiema jitilgħu għal 50ċ fil-ġimgħa, il-pensjonanti wkoll se jingħataw 50ċ fil-ġimgħa.

Is-sistema ta' l-aġġustament għall-għoli tal-ħajja tal-pensjonijiet għall-futur se tkun parti mid-diskussjonijiet li qed isiru fil-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali u li għaliha jipparteċipaw l-għaqdiet tal-pensjonanti fil-kuntest tar-riforma tal-pensjonijiet.

Persuni bi Bżonnijiet Speċjali

Fil-qasam ta' servizzi għall-persuni bi bżonnijiet speċjali, il-Gvern diġà qed jipprovdi għal numru ta' ċentri fejn dawn ikunu jistgħu jingħataw xi forma ta' taħriġ li jista' jgħinhom ikunu xi ftit indipendenti f'ħajjithom. Il-ħtiġijiet ta' dan is-servizz qegħdin dejjem jikbru u għalhekk qed jinħass il-bżonn għal aktar ċentri bħal dawn biex tonqos il-pressjoni ta' ħidma fuq dawk eżistenti u tkompli tintlaqa' d-domanda għal servizzi estiżi.

Għalhekk, fl-2004 se niftħu *Resource Centre* ġdid għal persuni b'diżabilità li jkun jista' jilqa' fih persuni li joħorġu minn skejjel speċjalizzati għalihom u wħud minn dawk li diġà qed jingħataw is-servizz f'ċentri oħra pjuttost iffullati.

Nefqa Kapitali

In-Nefqa Kapitali se tonqos b'Lm2 miljuni fl-2003 għalkemm kellna nefqa akbar fuq investiment għall-ambjent u l-effiċjenza tat-trasport pubbliku permezz ta' xiri ta' karrozzi tal-linja ġodda u nefqa akbar fl-attrezzatura tal-Laboratorju Nazzjonali li jrid jinġieb malajr fuq livelli li jista' jagħti s-servizz mistenni minnu. Din in-nefqa għandha tgħin l-iżvilupp industrijali nnovattiv li hu meħtieġ f'pajjiżna.

Din is-sena ħadna wkoll l-ispiża ta' Lm4 miljuni mħallsa lill-ħaddiema tat-Tarzna li għażlu li jirtiraw kmieni bħala parti mir-riforma li saret.

In-Nefqa Kapitali fl-2004 se tkun ta' Lm127 miljun jiġifieri Lm20 miljun aktar minn din is-sena, minħabba nefqa akbar fuq l-isptar *Mater Dei* li għalih, fl-2004, qed nipprovdu Lm43 miljun billi issa wasal fl-istadju ta' attrezzament.

Bħalma diġà semmejna, Lm18-il miljun lira minn din in-nefqa kapitali mistennija jkunu ffinanzjati mill-Protokoll Taljan.

Il-Privatiżżazzjoni

Għalkemm iż-żminijiet kienu u għadhom diffiċli u l-attività politika fl-ewwel nofs tas-sena dewmet xi ftit il-proċess ta' privatiżżazzjoni, komplejna bil-ħidma tagħna f'dan il-qasam.

Il-Malta Freeport Terminals Ltd.

Fil-każ tal-privatiżżazzjoni tal-*Malta Freeport Terminals Ltd.* ilħaqna qbil preliminari mal-kumpanija CMA/CGM, l-akbar klijent tal-Port, biex nagħtuh il-*management* tat-terminal għal 30 sena. Issa għandna nidħlu f'negozjati dettaljati kif ukoll f'konsultazjoni mar-rappreżentanti tal-ħaddiema li jaħdmu f'din l-intrapriża.

Il-Lottu Pubbliku

Għalaqna wkoll in-negozjati ma' kumpanija magħmula minn investituri Griegi u Maltin biex dawn imexxu l-logħob tal-Lottu f'Malta għas-seba' snin li ġejjin. Il-kuntratt hu mistenni li jiġi ffirmat kmieni s-sena d-dieħla.

Pjani oħra

Wasalna biex nieħdu d-deċiżjoni dwar il-*Mediterranean Offshore Bunkering Company Limited.*

Matul is-sena d-dieħla, se jinbeda l-proċess għall-bejgħ ta' ishma tal-Bank of Valletta plc. u tal-Maltacom plc. li għadhom f'idejn il-Gvern.

Fond Konsolidat 2003/2006							
	2003			2004		2005	2006
	Stima	**Budget**	**Diff**	**Stima**	**Diff minn 2003**	**Stima**	**Stima**
Taxxa Diretta							
Taxxa fuq id-dħul	203.40	198.80	4.60	213.80	10.40	222.10	232.40
Sigurta Soċjali	189.50	199.00	-9.50	194.60	5.10	199.10	203.60
Total	**392.90**	**397.80**	**-4.90**	**408.40**	**15.50**	**421.20**	**436.00**
Taxxa Ndiretta							
Dwana	11.84	13.04	-1.20	12.65	0.81	13.16	13.36
Sisa	51.50	53.45	-1.95	56.59	5.09	56.89	62.09
Liċenzji	86.51	91.33	-4.82	108.40	21.89	101.38	104.32
VAT	125.00	130.95	-5.95	140.50	15.50	162.00	167.50
Total	**274.85**	**288.77**	**-13.92**	**318.14**	**43.29**	**333.43**	**347.27**
Dħul Ieħor	**72.86**	**83.96**	**-11.10**	**116.46**	**43.60**	**116.58**	**104.80**
Dħul Rikorrenti	**740.61**	**770.53**	**-29.92**	**843.00**	**102.39**	**871.21**	**888.07**
Pagi	196.57	197.78	-1.21	199.61	3.04	203.89	208.22
Spejjeż Operattivi	45.79	44.86	0.93	47.09	1.30	46.86	46.86
Programmi u Inizjattivi	363.94	358.53	5.41	413.10	49.16	410.50	416.91
Enti Pubbliċi	72.49	76.23	-3.74	79.44	6.95	86.73	90.07
Interessi	63.15	59.80	3.35	71.91	8.76	72.54	78.45
Total Sp. Rikorrenti	**741.94**	**737.20**	**4.74**	**811.15**	**69.21**	**820.52**	**840.51**
Deficit Rikorrenti	**-1.33**	**33.33**	**-34.66**	**31.85**	**33.18**	**50.69**	**47.56**
Kapital	**106.29**	**108.16**	**-1.87**	**126.66**	**20.37**	**124.00**	**99.78**
Deficit	**-107.62**	**-74.83**	**-32.79**	**-94.81**	**12.81**	**-73.32**	**-52.22**

Is-snin 2005 u 2006

Matul l-2005 u l-2006, qegħdin nipprogrammaw tnaqqis fid-defiċit ta' madwar Lm20 miljun fis-sena. L-ixprun ta' dan it-tnaqqis se jkun minn naħa l-impenn qawwi tagħna biex

inkomplu l-ġlieda kontra l-evażjoni tat-taxxa biex insaħħu d-dħul minn taxxi li għandhom jinġabru, u minn naħa l-oħra mir-reviżjoni tal-istrutturi tal-ispejjes biex nassiguraw illi l-flus miġbura mit-taxxi jiġu applikati għall-ġid komuni: kemm bħala investiment biex noħolqu ġid għall-futur u kemm għall-wens għal min verament għandu bżonn.

Qegħdin naraw li l-2006 għandha tispiċċa b'defiċit ta' Lm52 miljun jew 2.8% tal-Prodott Gross Domestiku.

Tabella Numru 7 li nitlob lil Kamra tieħu bħala b'moqrija tagħti dettalji ta' dħul u nfieq bejn l-2003 u l-2006.

Estimi Ġenerali

Rapport dettaljat tal-qagħda finanzjarja jinsab fl-Estimi Ġenerali li qiegħed inpoġġi kopja tiegħu fuq il-Mejda tal-Kamra u fl-Appendiċi 'D' dettaljata mehmuża ma' dan id-Diskors.

Riformi

Il-fus ewlieni li fuqu jrid idur il-futur ta' pajjiżna hu l-kompetittività.

Nirrikonoxxu l-fatt li l-bini ta' ekonomija aktar b'saħħitha hu proċess kumpless li jinvolvi fih aspetti differenti ta' *policy*. Nifhmu li l-bidla hi proċess kontinwu mhux azzjoni ta' darba u għandha tkun sinkronizzata mal-iżvilupp tas-soċjetà. Għalhekk, ma nistgħux naċċettaw soluzzjonijiet simplistiċi li ħafna drabi jkunu bbażati fuq ideoloġiji u nteress minflok fuq l-esperjenza u s-sens komun.

Bħala membru tal-Unjoni Ewropea pajjiżna jifforma parti minn blokk bi strateġija mmirata li sal-2010 ikun l-iżjed blokk kompetittiv mibni fuq teknoloġiji ġodda.

Sfidi

L-isfidi li qed niffaċċjaw huma l-istess bħal dawk li qed jiffaċċjaw ħafna pajjiżi oħra:

- It-tisħiħ tal-kompetittività ekonomika
- It-titjib fil-livell tal-edukazzjoni
- Riforma fil-kultura tas-settur pubbliku
- It-tisħiħ tal-moralità fiskali
- Riforma fil-pensjonijiet
- Riforma fis-servizzi tas-saħħa
- It-twettiq tal-ġustizzja soċjali
- Il-ħarsien tal-ambjent.

Social Market Economy

Waqt li l-inizzjattiva privata, is-suq ħieles u d-dixxiplina fis-suq huma l-muturi li effettivament isuqu l-ekonomija, hemm ukoll il-ħtieġa ta' responsabbiltà soċjali korporattiva u kollettiva.

Il-libertà li tinnegozja u li tagħmel qliegħ raġjonevoli tiġbed magħha d-dover ta' solidarjetà u ġustizzja lejn il-komunità, l-obbligu li titħares il-liġi u l-impenn li jiġu rispettati l-ambjent u n-natura.

Il-Gvern jibqagħlu l-obbligu mhux biss li jara li l-ambjent li fih trid tiżviluppa l-ekonomija jkun wieħed san u ekwu imma ukoll li jassigura it-tkomplija ta' dik l-attività meħtieġa għall-iżvilupp tas-soċjetà u għall-ħarsien taċ-ċittadini imma, li għax ma tipprovdix l-inċentivi finanzjarji, is-settur privat ma jidħolx għaliha.

Il-Globalizzazzjoni

Din ir-riforma trid isseħħ fl-ambjent ta' globaliżżazzjoni li ħakmet lid-dinja.

Ħafna jaraw il-globaliżżazzjoni bħala theddida. Hu veru li l-globaliżżazzjoni qed tgħaġġel ħafna l-pass tal-bidla bil-ftuħ li qiegħda ġġib fis-swieq ta' kull pajjiż u bir-rivoluzzjoni teknoloġika li qed naraw, u bl-isplużjoni fil-mezzi tal-komunikazzjoni li ħolqu tibdil sinifikanti u kostanti fil-gosti tan-nies.

Hu veru wkoll li din it-tromba ta' tibdil qed tirriżulta f'theddida għax-xogħol ta' x'uħud, kemm dawk li jaħdmu għal rashom, kif ukoll dawk li jħaddmu u dawk li jaħdmu.

Imma l-globaliżżazzjoni tfisser ukoll opportunitajiet ġodda u kbar, tfisser ħajja aħjar. Hi rivoluzzjoni li mhix se titwaqqaf.

Il-Kompetittività

Il-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali qed jaħdem biex jiġi żviluppat indiċi ta' kompetittività li għandu jindikalna fejn jeħtieġ isir aktar biex insaħħu l-kompetittività tagħna. Aktar minn hekk, il-Kunsill hu kommess li flimkien naraw dawk il-fatturi kollha li jaffettwaw il-kompetittività biex flimkien naslu għal Patt Soċjali li għandu jwitti t-triq biex inħaffu l-pass tal-progress.

Fil-fatt, il-kompetittività tiżdied aktar ma jkun hemm flessibbiltà fl-użu tal-fatturi tal-produzzjoni. Dan jista' jseħħ billi:

- niżguraw kompetizzjoni fis-swieq tal-fatturi ekonomiċi kollha ħalli niżguraw li kull żieda fl-ispiża tkun newtraliżżata bi produttività akbar;
- nnaqsu l-ispiża tas-settur pubbliku kemm bħala piż finanzjarju u kemm bħala piż burokratiku fuq l-ekonomija kollha;
- nsaħħu l-flessibiltà fis-suq tax-xogħol ħalli nneħħu dak kollu li hu ta' xkiel biex il-ħaddiem isib postu fl-impjieg li fih jikkontribwixxi l-aktar;
- niffaċilitaw lis-settur produttiv biex jutilizza ir-riżors uman li hu qiegħed jew mhux produttiv biżżejjed;
- nsaħħu r-riżors uman tagħna bi skemi ta' taħriġ li jżomm lill-ħaddiema tagħna aġġornati f'kull livell u li jgħaddilhom ħiliet u snajja' ġodda;
- l-prinċipji tal-governabbilità ażjendali jkunu mħaddma bi skruplu kbir. Dan joħloq klima tajba bejn il-partijiet kollha nvoluti fl-operat tal-ażjenda, iżid il-kompetizzjoni, u jeħles lil kulħadd mit-toqol tal-intriċċi; u
- nsaħħu l-proċessi ta' produzzjoni u *marketing* bi żvilupp ta' prodotti u sistemi ġodda.

Riċerka u Innovazzjoni

Dan hu possibbli biss b'ritmu qawwi ta' riċerka u nnovazzjoni. Dan hu mutur prinċipali li fuqu noħolqu x-xogħol. Dan ġie mħabbar b'mod qawwi mill-Kummissjoni tal-Unjoni Ewropea meta varaw l-Inizzjattiva ta' Lisbona li tinkludi pjan biex l-ekonomiji tagħna jkunu msejsa fuq l-għerf u t-tiġdid.

Qed nieħdu miżuri biex ngħinu kemm nistgħu r-riċerka u l-innovazzjoni f'pajjiżna. *Il-Malta Enterprise Corporation* se tiżgura t-tħaddim tajjeb tat-*Technology Venture Fund* li ġie mwaqqaf is-sena li għaddiet u li issa tlestew it-tħejjijiet kollha biex ikun jista' jibda jaħdem. Se jiġu ikkonsolidati u msaħħa l-inċentivi li qed jingħataw għar-riċerka fis-sistema ta' tassazzjoni.

Bl-għajnuna tal-Kunsill Malti għax-Xjenza u t-Teknoloġija iffinalizżajna programm ta' żvilupp fis-settur tar-riċerka biex tingħata għajnuna lill-ażjendi tagħna, kbar u żgħar, ħalli jkunu jistgħu joħolqu, jżidu u jiżviluppaw il-kapaċità ta' riċerka u nnovazzjoni weħidhom jew ma' oħrajn.

Hekk, individwi u ażjendi Maltin ikunu jistgħu jipparteċipaw fi programmi ta' riċerka ma' l-Università u ma' kumpaniji u entijiet lokali u barranin. Se jiġi msaħħaħ is-*support* li jingħataw ir-riċerkaturi biex il-frott tar-riċerka tagħhom ikun jista' jitpoġġa fis-suq u, għalhekk, joħloq attività ekonomika.

L-Edukazzjoni

Il-mira tagħna fis-settur edukattiv hi li s-sistema tagħna trid tindirizza l-iżvilupp komplet tal-bniedem. Tagħtih l-għodda biex jaħdem u jipparteċipa fl-iżvilupp ekonomiku tal-pajjiż waqt li tagħnih bl-għarfien tal-kultura tagħna u ta' ċiviltajiet oħra. Trid ukoll tiġbed ħafna aktar żgħażagħ biex ikomplu l-istudji tagħhom f'livelli għolja.

Is-sistema tal-edukazzjoni hi kolonna mportanti li fuqha tiddependi l-kapaċità tagħna li nagħmlu r-riċerka kif ukoll il-kapaċità tagħna li nassorbu t-teknoloġiji ġodda li niġu f'kuntatt magħhom. Għalhekk, qed nespandu l-programm tal-*e-learning.*

It-tibdil kontinwu li qed niffaċċjaw fid-dinja jġegħlna nżidu l-flessibiltà biex is-sistema edukattiva tagħna taddatta malajr u kontinwament għall-ħtiġijiet ġodda li jinħolqu minn żmien għal żmien. Dan isir billi nsaħħu l-aġġornament kontinwu, kemm tal-għalliema u kemm it-tfassil tal-korsijiet li jingħataw.

Għalkemm l-investiment fl-edukazzjoni qiegħed dejjem jikber, dan it-tibdil ma jistax iseħħ billi nkomplu nżidu saffi ta' spejjeż ma' dawk li għandna imma billi nirrevedu b'mod kostanti r-riżorsi li qed jiġu wżati u nipprijoritiżżaw skond il-ħtiġijiet tal-lum u ta' għada.

Kumpaniji Parastatali

Qegħdin naħdmu biex inwittu l-toqob ta' l-ineffiċjenza li jeżistu fis-settur pubbliku. Hemm bżonn impenn minn kulħadd fil-bidla radikali fil-kulturi tat-tmexxija u fil-prattiċi tax-xogħol.

Jibqa' għan ewlieni tagħna li neqirdu l-inġustizzja taż-żewġ *standards* li teżisti llum fl-etika ta' tmexxija u ta' xogħol fis-settur pubbliku u dak privat.

Ikun ġust li kemm jista' jkun servizz għandu jitħallas minn min jirċevih. Fl-istess ħin aħna konxji li ċerti servizzi essenzjali għandhom jibqgħu pprovduti b'xejn jew b'sussidju qawwi biex jiġi żgurat aċċess sħiħ għal kulħadd. Dan is-sens ta' solidarjetà jrid jibqa' qawwi.

It-Tarzna

Din is-sena qed naraw il-bidu ta' l-implementazzjoni tal-pjan għat-tiġdid tat-tarznari. Iż-żewġ tarznari tal-lum mhux se jkomplu joperaw u d-djun li dawn kellhom mal-banek u mal-Gvern, u li jammontaw għal Lm300 miljun se jinqata' minn fuqhom. Sar qbil mal-GWU li, fost oħrajn, jipprovdi għal riforma qawwija fil-prattiċi tax-xogħol li għandha żżid l-effiċjenza u tiġġenera riżorsi li jkunu jistgħu jagħmlu tajjeb għal parti dejjem akbar tal-ispiża biex titmexxa t-Tarzna.

Twaqqfu żewġ kumpaniji, waħda li se tkompli tmexxi l-operat tat-tarznari tal-lum u l-oħra li fiha se jiġu miġbura n-nies meqjusa żejda għall-bżonn tal-ewwel ażjenda u li se jkunu mħaddma fuq xogħol produttiv f'oqsma differenti. Għal dawn ġew imnedija skemi ta' rtirar kmieni mix-xogħol.

Il-qbil fuq il-ftehim kollettiv fetaħ it-triq biex il-vijabilità tat-Tarzna ssir possibbli. Dan il-qbil hu msejjes fuq il-prinċipju li d-dħul tal-ħaddiema għandu jkun marbut mal-produttività.

Wara l-2008 it-Tarzna trid tkun qed taħdem mingħajr bżonn ta' sussidju. Biex dan iseħħ, il-*management* u l-ħaddiema jridu jaħdmu id f'id biex jaraw kif se jġibu x-xogħol, kif dan ix-xogħol jinħadem bl-aqwa kwalità, fl-iqsar żmien u bl-anqas spiża. Kulħadd irid jifhem li minn dan is-suċċess jiddependu l-impjiegi u l-pagi ta' kull min hu konness ma' din l-ażjenda.

Is-sussidju lit-Tarzna se jkun iffissat b'mod li jonqos kull sena sabiex tiġi żgurata d-dixxipplina li kull ma jiġri fit-Tarzna jeffettwa r-riżorsi li minnhom iridu jitħallsu l-pagi. Ir-riżorsi jiżdiedu b'aktar xogħol u b'aktar produttività. Dan is-sussidju, li se jkun ikkalkulat bħala persentaġġ tal-paga bażika fit-tarzna, jgħaddi lit-Tarzna f'forma ta' kapital.

Hekk is-sena d-dieħla, il-produzzjoni tat-Tarzna trid tkun biżżejjed biex tifdi l-ispejjeż u tħallas għal 30% tal-pagi tal-

ħaddiema. Dan l-aħħar persentaġġ irid jiżdied minn sena għal sena hekk kif il-produttività u l-effiċjenza għandha tikber.

L-Ambjent

Meta nitkellmu fuq l-ambjent irridu nibdew inħarsu minn lenti differenti. Minn banda ma nistgħux ma ninnutawx it-tisbiħ tal-ambjent urban li sar bix-xogħol intensiv u għaqli fit-toroq permezz tal-*public private partnership* li ħloqna s-sena l-oħra. Imma l-kwalità tal-ambjent mhux biss l-indafa u s-siġar. Hi l-kwalità ta' l-arja, l-ilma u l-ħoss (*noise pollution*), kif ukoll id-diversità fil-ħlejjaq u l-ambjenti naturali.

Ħajjitna tiddependi mill-ambjent li nżommu madwarna. L-istil ta' ħajja li qed ngħixu qed joħloq pressjoni kbira fuq l-ambjent bil-produzzjoni qawwija ta' skart, u bit-tniġġiż li jirriżulta mill-użu ta' *fuels* u kimiċi.

Il-prattika trid tkun li nnaqqsu l-iskart u t-tniġġiż kemm jista' jkun. Dan jista' jsir bi tliet modi:

- B'tagħlim kostanti li jfisser l-għażliet li għandna quddiemna u kif inkunu aktar attenti għal kull ma' jaffetwa l-ambjent;
- Bi ħlas adekwat li jsir minn min jinkwina biex l-inkwinament jitnaqqas kemm jista' jkun u jissewwa meta jsir;
- B'investiment biex nipproduċu enerġija b'mod aktar effiċjenti u nadif u biex noħolqu prodotti li meta jiġu skartati joħolqu l-anqas inkwinament possibbli.

Il-Gvern hu mpenjat bis-sħiħ li jħares l-ambjent ta' madwarna u dan għall-ġid tagħna kif ukoll fl-aħjar interess tal-ġenerazzjonijiet futuri. Kif wiegħed il-Gvern, sad-data tas-sħubija fl-Unjoni Ewropea se jingħalqu l-miżbliet tal-Magħtab u tal-Qortin. Sabiex jilħaq dan il-għan il-Gvern għaddej b'ħidma ntensiva biex tinbena u tibda topera l-infrastruttura neċessarja fosthom l-*Interim Controlled Engineered Landfill.* L-investiment finanzjarju marbut ma' dawn il-faċilitajiet

jammonta għal madwar Lm30 miljun fuq perjodu ta' tliet snin li parti sostanzjali minnhom ġejjin mill-fondi ta' l-Unjoni Ewropea.

Is-sħubija fl-Unjoni Ewropea se tfisser ukoll responsabbiltajiet akbar għall-Awtorità ta' Malta għall-Ambjent u l-Ippjanar biex tkun tista' tissorvelja aħjar l-ambjent li fuqu tiddependi saħħitna.

Fix-xhur li ġejjin, il-Gvern se jkun ukoll għaddej b'ħidma f'ħames siti li ntgħażlu biex fihom jinbdew proġetti ta' afforestazzjoni. Dan il-proġett se jwassal biex fuq medda ta' ħames snin issir afforestazzjoni fi tlettax-il sit li ġew identifikati madwar Malta u Għawdex. Il-ħsieb tal-Gvern hu li dan il-proġett jimxi 'l-quddiem anke bil-kontribuzzjoni tal-privat.

Il-Gvern se jkompli jgħin fl-iffinanzjar ta' dawn il-proġetti iżda jkun għalxejn li jitfasslu miżuri ta' mmaniġġjar ambjentali mill-aqwa għal pajjiżna jekk ma nkunux aħna stess li nħarsu l-ambjent tagħna permezz ta' kif nikkonsmaw u billi nikkontribwixxu għall-ispejjeż involuti.

Għaldaqstant, se tkun imnedija sistema ta' eko-kontribuzzjoni. Parti minn din l-eko-kontribuzzjoni se tinġabar minn *containers* ta' prodotti ta' konsum. Dan għaliex dawn il-*containers* huma parti essenzjali mill-problema ta' immaniġġjar ta' l-iskart f'pajjiżna. Din is-sistema, li se tiġi introdotta gradwalment, se tkun ibbażata fuq dawn il-prinċipji:

- l-eko-kontribuzzjoni se tħajjar iktar l-użu ta' *deposit refund schemes* fuq *containers*;
- l-ammont ta' l-eko-kontribuzzjoni fuq tipi ta' *containers* differenti se tkun tirrifletti l-impatt ambjentali tal-*containers* u;
- hi intiża sabiex tiskoraġixxi konsum b'impatt ambjentali mhux aċċettabbli.

Hija l-intenzjoni tal-Gvern li jaħdem id f'id mal-privat sabiex jiġu żviluppati inizjattivi f'din id-direzzjoni. Il-Gvern jemmen li l-operaturi lokali għandhom iħaddmu huma stess sistemi li permezz tagħhom il-materjal impoġġi fis-suq jiġi rkuprat u mmaniġġjat b'mod li ma jħalli l-ebda mpatt negattiv fuq l-ambjent.

Għas-sena d-dieħla din l-eko-kontribuzzjoni se tkun introdotta fuq firxa limitata ta' *containers* ta' prodotti ikkunsmati lokalment, kemm jekk maħduma f'pajjiżna kif ukoll importati. Mhux se tinġabar l-ebda eko-kontribuzzjoni minn fuq prodotti li jiġu esportati.

Din il-miżura għandha tiġi riveduta regolarment skond kemm il-produtturi/importaturi lokali jibdew jerfgħu r-responsabbiltajiet tagħhom mill-lat ambjentali. Dan għandu jseħħ billi l-operaturi lokali jħaddmu sistemi li permezz tagħhom il-materjal impoġġi fis-suq jiġi rkuprat u mmaniġġjat b'mod li ma jħalli l-ebda mpatt negattiv fuq l-ambjent.

Il-parti l-oħra ta' l-eko-kontribuzzjoni se tkun fuq prodotti oħra ta' konsum li minnhom infushom jiġġeneraw impatti ambjentali negattivi meta jintremew. Għas-sena d-dieħla, din l-eko-kontribuzzjoni se tinġabar minn fuq batteriji, *tyres*, apparat elettroniku, żjut (mhux ta' l-ikel) u *filters* taż-żejt.

Il-Welfare

Id-dinja qatt ma tista' tgħix fil-paċi u l-ġid jekk ma tħaddanx il-valuri tal-ġustizzja soċjali, solidarjetà, u t'opportunitajiet u sigurtà għal kulħadd. Irridu nagħqqdu b'mod effettiv l-iżvilupp eknomiku mal-ġustizzja soċjali.

Għalkemm il-ħolqien ta' kultura ta' dipendenza fuq l-Istat hi ħaġa ħażina, kull ċittadin għandu d-dritt għal solidarjetà nazzjonali meta jkun għaddej minn żmien diffiċli bħal mard, diżgrazzja, xjuħija u riskji oħra li jirriżultaw fit-tnaqqis tar-riżorsi għalih u għall-familja tiegħu.

Il-benefiċċji soċjali li nagħtu għandhom ikunu flessibbli għaliex m'għandniex nipprovdu b'mod xorta għal kulħadd. L-iskemi li nħaddmu għandhom ikunu kapaċi u jiġu addattati biex dejjem jibqgħu jindirizzaw il-problemi speċifiċi tal-individwu matul iż-żmien.

Razzjonalizżazzjoni tal-benefiċċji

It-tabella numru 8 turi il-benefiċċji soċjali differenti li nqassmu llum, kemm hemm nies jibbenefikaw minnhom u l-ammont li jitqassam kull ġimgħa. Donnu jidher li matul iż-żmien ħloqna benefiċċji soċjali biex nakkomodaw ċirkustanzi uniċi mingħajr ma ngħata każ li f'xi każi l-amministrazzjoni tqum aktar mill-benefiċċju mogħti. Jidher ukoll li ċerta benefiċċji soċjali li setgħu kienu meħtieġa fil-passat m'għadhomx rilevanti aktar.

Waqt li nżommu l-mira tagħna li ngħinu lil kull min għandu bżonn, jeħtieġ li nirrazzjonalizżaw il-pletora ta' benefiċċji soċjali li għandna, anki biex nassiguraw li s-sistema tagħna ma toħloqx diżinċentiv għax-xogħol.

Għaldaqstant, irridu naqtgħu l-prattika ta' uħud, politiċi u amministraturi tas-sistemi tal-benefiċċji soċjali, li jagħtu l-pariri kif wieħed għandu jagħmel biex fuq il-karta jkun eliġibbli għal dan u għal dak il-benefiċċju, ikunx ħaqqu jew le.

Tabella 8

Lista u Spiża tal-Benefiċċji Soċjali

Description of Benefit	no of benef.	avg payments ech chq	avg payments total
Non - Contributory Age Pension	4,017	25.98	5,427
Blindness Pension	137	28.39	202
Children's Allowance	38,352	7.40	14,748
Social Assistance - Drug Addict	95	10.00	49
Disability Child Allowance	640	5.03	167
Disablement Gratuity	161	615.86	99
Decreased National Invalidity	35	31.68	58
Decreased National Minimum	117	35.71	217
Disablement Pension	406	7.69	162
Early Survivors Pension	1,724	51.95	4,658
Foster Child Allowance	97	12.74	64
Handicapped Pension Allowance	52	5.37	15
Handicapped Pension	1,689	30.17	2,650
Injury Benefit	1,654	7.91	680
Increased Invalidity Pension	474	35.91	885
Increased National Minimum	1,536	38.72	3,093
Invalidity Pension	1,691	25.60	2,251
Increased Retirement Pension	2,900	46.13	6,956
Leprosy Assistance	68	14.52	51
Maternity Benefit	1,917	19.16	37
Milk Grant	124	5.25	34
Marriage Grant	1,977	86.38	171
National Minimum Invalidity	6,353	34.09	11,261
National Minimum Pension	8,250	29.52	12,665
Widows Pension - Nmwp	8,231	39.17	16,767
Orphans Allowance	15	25.34	20
Non - Contributory Age Allowance	383	5.39	107
Carer's Pension	279	32.49	471
Retirement Pension	7,619	31.48	12,473
Social Assistance	6,367	30.02	9,939
Sa- Social Assistance Allowance	21	5.30	6
Social Assistance (Sab)	26	23.86	32
Social Assistance Female	556	21.96	635
Sickness Benefit	16,853	4.99	4,370
Severly Handicapped Allowance	3	5.37	1
Severely Handicapped Pension	270	29.64	416
Sickness Assistance	14,252	7.87	5,836
Supplementary Assistance	28,401	1.72	2,537
Survivors Pension	3,203	52.29	8,709
Special Unemployment Benefit	1,116	4.95	287
Sa - Unmarried Parent	1,286	29.32	1,961
Tuberculosis Assistance	33	8.72	15
Treasury Pension	13,343	1,487.63	19,849
Two Thirds Pension	17,039	56.55	50,104
Unemployment Assistance	5,395	31.88	8,943
Unemployment Benefit	3,044	2.74	434
Widows Pension	1,282	47.17	3,145
	203,483		**213,659**

Viġilanza

Jibqa' dmir tagħna li nżidu l-viġilanza biex niżguraw li l-benefiċċji li jitħallsu mit-taxxi tal-Poplu, jkunu sejrin verament għand min għandu bżonn. Għalhekk, irridu nirriformaw ukoll il-proċeduri li nużaw fit-tqassim u fil-kalkolu tal-benefiċċji soċjali. Se ndaħħlu sistema ta' awditjar mediku biex nassiguraw li kull min qed jiġi ċċertifikat sabiex jibbenefika għall-benefiċċji hu fil-fatt eliġibbli.

Pensjonijiet

Il-proċess ta' riforma fil-pensjonijiet reġa' qabad ritmu mgħaġġel. Wara li ċ-*Chairman* tal-Kummissjoni Nazzjonali għar-Riforma tal-*Welfare* ippreżenta r-rapport tiegħu, il-Gvern u s-sieħba soċjali l-oħra taw ukoll ir-reazzjoni tagħhom.

Ġie maqbul li biex ma jkunx hemm duplikazzjoni, il-Kummissjoni tiġi magħquda mal-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali għall-finijiet tad-diskussjoni fuq ir-riforma tal-pensjonijiet.

Saret diskussjoni wiesa' dwar l-implikazzjonijiet tar-riforma u tat-tibdil li qed jiġi propost. L-esperti attwarji u ekonomiċi tal-Bank Dinji, li ġew mitluba miċ-*Chairman* sabiex jagħmlu analiżi u jagħtu pariri dwar din ir-riforma, għandhom jippreżentaw ir-rapport tagħhom sa l-aħħar ta' Jannar li ġej. Dan ir-rapport għandu jiġi studjat bir-reqqa mill-partijiet kollha li huma kommessi li jidħlu f'diskussjoni ntensiva biex, sa nofs is-sena d-dieħla, naslu għall-konklużjonijiet li nisperaw li jkunu maqbula bejn kulħadd.

Saħħa

Il-problema tas-saħħa hi problema tal-lum. L-avvanzi kbar li qed isiru u li pajjiżna jadotta malajr qed ifissru li ħafna mard li

qabel kien kundanna għall-mewt illum qiegħed jitfejjaq jew jittaffa. Pajjiżna llum għandu tobba, *nurses* u professjonisti oħra ddedikati biex jagħtu kura lill-kulħadd fuq mard li sa ftit snin ilu, ftit kienu jintbagħtu barra minn Malta biex ikunu ikkurati minnu. Dalwaqt ser ikollna wkoll sptar ġdid fejn ser jingħata servizz ta' l-ogħla kwalità.

Mhux ta' b'xejn li, minn żmien għal żmien, nisimgħu li s-sistema tas-saħħa f'pajjiżna hi fost l-aqwa fid-dinja!

Irridu nħarsu b'mod kritiku lejn is-servizzi li tajna sal-lum biex nikkontrollaw l-ispiża u naċċertaw li kull Malti u Għawdxi jibqa' jkollu aċċess sħiħ għall-kura tal-mard.

Għalhekk, waqt li l-karta r-roża se tibqa', se niżguraw li, min verament ħaqqu, jibqa' ntitolat għall-mediċini b'xejn. Se jkun hemm reviżjoni tal-użu tal-kartuna fejn se jiddaħħal *means test* li se jkun flessibbli għall-kundizzjonijiet differenti. Anki hawn, se jsir awditjar mediku sabiex tiġi aċċertata l-eliġibbiltà ta' dawk li jieħdu s-servizzi.

Minn statistika kumpilata jidher ċar li m'għadux jagħmel sens li ċ-ċentri kollha tas-saħħa jibqgħu jiftħu bil-lejl u nhar ta' Ħadd. Hekk ukoll ir-riżorsi ta' tobba, infermiera u paramediċi li llum huma allokati għal dan ix-xogħol jistgħu jiġu dedikati għas-servizz fl-isptarijiet fejn huma meħtieġa biex inaqqsu l-pressjoni ta' xogħol fuq sħabhom. Barra minn hekk, ċerti servizzi f'dawn iċ-ċentri jkunu limitati għal dawk li għandhom il-karta r-roża.

Se jittieħdu passi biex jibda jsir ħlas għal kura fl-isptarijiet tagħna minn:

- dawk b'assikurazzjoni privata;
- dawk li jkunu vittmi ta' nċidenti u li jkunu koperti b'assikurazzjoni u;
- barranin, anki dawk li jkunu koperti minn xi trattat bilaterali imma li huma koperti b'assikurazzjoni.

Id-dettalji tar-riforma fis-sistema tas-saħħa se jkunu diskussi wkoll mas-sieħba soċjali fi ħdan il-Kunsill Malti għall-Iżvilupp Ekonomiku u Soċjali, biex flimkien insibu bilanċ tajjeb bejn is-sostenn u l-vijabbilità.

Meta ssir ir-riforma tal-pensjoni, hemm il-ħsieb li titnieda wkoll l-assikurazzjoni tas-saħħa li titħallas minn parti mit-taxxa tas-sigurtà soċjali kif nafuha llum. Id-dettalji dwar din l-assigurazzjoni jingħataw meta titnieda.

Għeluq

Mr Speaker,

Matul is-sekli bnejna pajjiż li jiġbed l-ammirazzjoni ta' ħafna.

Wasalna ħafna aktar minn pajjiżi oħra mogħnija b'rikkezzi naturali kbar. Dan irnexxielna nagħmluh bil-ħila tal-Maltin u l-Għawdxin tal-lum u tal-bieraħ.

Għandna Poplu b'talenti kbar. Irġiel, nisa, żgħażagħ u anzjani, hu x'inhu t-twemmin politiku tagħhom, hi x'inhi l-pożizzjoni soċjali tagħhom. Tajna sehemna lkoll u rridu nkomplu nagħtu sehemna fl-oqsma kollha tal-kultura, tal-professjonijiet, tas-snajja', tal-edukazzjoni, tal-agrikoltura, tal-manifattura, tal-kostruzzjoni, tat-turiżmu, tas-servizzi finanzjarji, tal-oqsma soċjali, u tal-ambjent.

Għandna nagħmlu suċċess fl-Ewropa. Narmaw pajjiżna għaż-żminijiet ġodda, ilkoll għalenija niġbdu ħabel wieħed. Għax dan pajjiżna lkoll.

U għax pajjiżna tagħna lkoll, irridu ntellgħu il-livell tiegħu, nistmerru l-medjokrità, inbarru l-egoiżmu u ngħixu bl-ordni u d-dixxipplina. Xejn li jilħaq dan l-għan m'għandu jitqies żejjed jew ta' dwejjaq.

Dan hu l-mument, fejn il-viżjoni ma tibqax imċajpra imma ssir konkreta, fejn il-ħolm isir realtà, fejn il-kliem isir fatti.

Għax dan pajjiżna lkoll. Għax dan hu l-akbar wirt li nistgħu inħallu lil uliedna.